

Monumentnummer*: 513159

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **14 september 1999**
Kadaster deel/nr **82785/157**

Woonplaats* **Terwispel** Gemeente* **Opsterland** Provincie* **Fryslân**

Kadastrale gemeente* **Gorredijk** Sectie* **E** Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel **313**

Omschrijving**

Inleiding

De KERK is een zaalkerk met een gereduceerd torenlichaam. Rond de oost-west georiënteerde kerk is het kerkhof omgeven door een beukenhaag, met uitzondering van de noordzijde waar de uitbreiding van het kerkhof door een coniferen haag van het oorspronkelijke deel is gescheiden. De kerk ligt enigszins geïsoleerd omdat de dorpsbebouwing zich heeft verplaatst naar het vaarwater de Nieuwe Vaart. Desondanks is gebouw een essentieel onderdeel van de dorps-lintbebouwing; het is daarin uitzonderlijk door het bouwvolume en de verhoogde ligging. De kerk staat op dezelfde plaats als het middeleeuwse bedehuis dat in 1864 werd afgebroken en door de huidige kerk in eclectische trant werd vervangen. Ter herinnering aan deze gebeurtenis is een gedenksteen boven de westelijke toegangsdeur ingemetseld met het opschrift: ANNO 1864 (...) IS DE OUDE KERK TE DEZER PLAATSE AFGEBROKEN EN DIT GEBOUW GESTICHT WAARVAN DE EERSTE STEEN (...)GELEGD OP DEN 11 JUNIE. Het werk werd uitgevoerd door de timmerlieden Van der Sluis, Posthuma en Egbert Roel Kuiper, de laatste afkomstig uit Gorredijk. Het schilderwerk werd uitgevoerd door H. Sterringa. De inwijding van het nieuwe gebouw vond plaats op 11 december 1864.

Omschrijving

Zaalkerk van vier traveeën met driezijdige koorsluiting en ingebouwde toren. De kerk is opgetrokken in bruine bakstenen; het opgaand muurwerk wordt geleed door lisenen en een gevellijst; in de 'spaarvelden' houten rondboogvensters onder strekse omlijsting met radiale roedeverdeling en gekleurd glas. De kerk heeft een zadel/schilddak belegd met zwart geglazuurde gegolfde Friese pannen: op de koorsluiting staat smeedijzeren versiering, waarop een windvaan in de vorm van een hond. De westzijde van de kerk wordt

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gedomineerd door de grotendeels ingesloten, risalerende toren, van drie bouwlagen, met hoeklisenen. Onderin de toren is de westelijke toegang, teruggelegd en onder strekse rondboogomlijsting. Boven de toegang een gedenksteen met uitvoerig opschrift ter gelegenheid van de eerste steenlegging. In de tweede bouwlaag een rondboogvenster met een van de twee wijzerplaten aan de toren. Op de bovenste bouwlaag van de toren is de klokkezolder met aan alle vier zijden dubbele galmgaten. Het torenlichaam wordt afgesloten door een houten gevellijst en bekrond door een achzijdige ingesnoerde spits belegd met leien in Rijndekking. Op de spits een torenkruis met appel en weerhaan. De overige zijden van de toren, die boven de dakschilden uitsteken, zijn ongeleed: aan de zuidzijde is een In de klokkenstoel een klok van P. Overney uit 1694, uurwerkvan H.Y. Kramer (Bolsward) uit 1925. Aan weerszijden van de toren is de aankapping van het schip; in de korte westelijke gevelwanden zijn twee rondboogvensters; die aan de noordzijde heeft nog het oorspronkelijke ijzeren harnas. De zuidzijde van het schip bevat een toegang, teruggelegd onder een strekse rondboogomlijsting met natuurstenen sluit- en aanzetstenen en plint in de westelijke travee; in de overige traveeën houten rondboogvensters met gekleurd glas. De afgesloten zijden van de driezijdige koorsluiting hebben elk een rondboogvenster; de meest oostelijke wand is blind. De noordzijde van het schip heeft drie rondboogvensters.

Het interieur van de kerk is grotendeels oorspronkelijk. De wijzigingen zijn op plaatsen van ondergeschikt belang uitgevoerd en verstoren de ruimtebeleving niet; in de kerkzaal ontbreken enkele rijen kerkbanken. Een eenvoudige houten vloer, wanden en tongewelf zijn gestuct; de wand wordt afgesloten door een fries tussen profiellijsten en per travee geleed door consoleparen, die corresponderen met trekstangen; om de raamdagkanten geprofileerde lijsten. De stucwand heeft ontluichtingsroostertjes. Langs de wanden is een houten lambrizing, waaraan de open kerkbanken zijn bevestigd; op de bankwangen aan het middenpad een ijzeren rozet. Aan de oostzijde een contemporain doophek; in de dooptuin tegen de oostelijke wand de preekstoel en kerkeraadbanken aan weerszijden. Al het meubilair met uitzondering van de zwart gebeitste preekstoel heeft imitatieschildering. De 17de-eeuwse preekstoel heeft een vijfzijdige kuip met op de hoeken dorische pilasters tussen de rondboogpanelen; een trap met ijzeren spijlen; een luifelvormig klankbord aan een stang met op de lijst gesneden en beschilderde bloemversiering en een gietijzeren bekroning. Aan de westzijde is een rondboogtoegang met dubbele toegangsdeur; een orgelgalerij met twee herebanken met een tympaanvormige bekroning eronder. De orgelgalerij rust op twee slanke ijzeren zuilen met composietkapiteeltjes. De balustrade heeft gietijzeren spijltjes. Op de galerij een tweeklaviers orgel met hoofdwerk en bovenwerk. Het werd in 1878 vervaardigd door L. van Dam en Zonen uit Leeuwarden.

Waardering

De kerk van Terwispel uit 1864 is van algemeen cultuurhistorisch en architectuurhistorisch belang:

- als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische ontwikkeling die tot de nieuwbouw leidde,
- vanwege de hoge mate van esthetische kwaliteit van het ontwerp,
- vanwege de zeer hoge mate van belang voor het aanzien van het dorp,
- vanwege de hoge mate van gaafheid van het exterieur en het interieur.

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Kerk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument